

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/8, p. 29-50

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11646>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

This article was checked by iThenticate.

MAKÂSİD VE MASLAHAT MERKEZLİ BİR OKUMA: NECMETTİN ERBAKAN ÖRNEĞİ

*Harun BEKİROĞLU**

ÖZET

İslam Hukuk Tarihinde, Şâtibi'den sonra İslam hukukçularının büyük ölçüde Makâsıdu's-şeriâ teorisini uyguladıkları söylenebilir. Makâsıdu's-şeriâ naslarda yer alan dinî ve amelî hükümlerin gayeleri anlamına gelmektedir. Buna göre şâri, şer'î hükümlerin bütününde veya büyük çoğunluğunda çeşitli mâna ve hikmetleri göz önünde bulundurmaktadır. İslam yasaları, bireyin faydasına olacak çeşitli hikmetler, gayeler ve sebepler barındırmaktadır. Bu yönüyle İslam hukukunda hükümlerin illetleri tesbit edilmeye (ta'lil) çalışılmıştır. Böylece karşılaşılan yeni fikhî meselelerin çözümünde ta'lil yöntemi uygulanmıştır. Bu uygulama kıyas olarak şekillenmiştir. Günümüze ulaşmış ilk usul eseri olan İmam Şâfiî'nin er-Risâle'sinden itibaren yazılan usul kitaplarının büyük çoğunluğunda ta'lil düşüncesinin açık bir göstergesi olan kıyas, bir hüküm çıkarma metodu olarak yerini almıştır. Böylece her dönemde kıyas/ta'lil yöntemi uygulanmıştır.

Makâsıd teorisine göre şâri tüm insanlar için her hangi bir sınıfsal ayrıma gitmeden beş ana maksadı/ilkeyi/maslahatı gözetmiştir. Dolayısıyla çıkarılacak hükümlerin de bu beş maksadı ihlal etmemesi gerekir. Kur'an'da yer alan hükümlerde de bu esaslar görülmektedir. İslam yasaları bireyin korunması gereken haklarını zarûriyyât, tahsiniyyât ve haciyyât olarak üç sınıfta değerlendirmektedir. Zarûriyyât, en üst düzeydeki yararları, yani toplumun varlığı ve dirlik düzenliği için vazgeçilmez temel hak ve değerleri ifade eder. Bunlar hayat (can), nesil (nesep, ırz), akıl, mal ve dinin korunması olup literatürde "zarûriyyât-ı hamse, makâsıd-ı hamse, külliyyât-ı hams" gibi adlarla anılır.

Bir devlet adamı olan Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın yasama ve hukuk sisteminde bu beş esasa vurgu yaptığı ve uygulamalarında bu esaslara riayet ettiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmada Erbakan'ın makâsıd anlayışı ele alınmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Tefsir, Makâsıd, Maslahat, Millî Görüş.

* Yrd. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, El-mek: harunbekiroglu@hitit.edu.tr

A READING BASED ON PURPOSES: EXAMPLE OF NECMETTİN ERBAKAN

ABSTRACT

It might be said that Şatıbi's theory "Makâsıdu'sŞeria" mostly has been applied by scholars of Islamic Law. The meaning of "Makâsıdu'sŞeria" is purposes that are taking part in the rules that has to be obeyed that are religious and practical provisions. Accordingly Şâri has to take into account the different meanings and aphorisms in the complete or most of the Islamic provisions. Islamic provisions are containing some purposes and aphorisms that are helpful for the individuals. From this perspective the reasons and deductions of the provisions are tried to be determined in Islamic Law. Moreover the deduction method has been used to solve the new jurisprudence problems that have been met during the process. This application in Islamic taught has been shaped as comparison. From the first methodology book er-Risale of Imam Şafii, the written methodology books have used comparison as a source of provision method. Therefore the comparison method has been applied in every term. According the purpose theory Şari has taken into account five main purposes-principal-the reason why something is for the good, without making a classification. In this case the provisions that will be made should not breach these five purposes. These essentials can be examined in the provisions that are held in Quran. Islamic law is classifying the protection of the rights of individuals from three different perspective such as zarûriyyât, tahsiniyyât and haciyyât. Zarûriyyât is the uppermost rights, which are containing of the rights that are necessary for the unification, protection and amity of the community. These are life, generation, mind, assets and religion. In literature they are called "zarûriyyât-ıhamse, makâsıd-ıhamse, külliyyât-ı hams" meaning that the necessary five. It is been proven that Prof. Necmettin Erbakan has been emphasizing these five essentials in the jurisdiction and legislation system and he has been taking care of these essentials in his applications / practices. Erbakan's purpose understanding will be tried to hold in this study.

STRUCTURED ABSTRACT

It might be said that Şatıbi's theory "Makâsıdu'sŞeria" mostly has been applied by scholars of Islamic Law. The meaning of "Makâsıdu'sŞeria" is purposes that are taking part in the rules that has to be obeyed that are religious and practical provisions. Accordingly Şâri has to take into account the different meanings and aphorisms in the complete or most of the Islamic provisions. Islamic provisions are containing some purposes and aphorisms that are helpful for the individuals. From this perspective the reasons and deductions of the provisions are tried to be determined in Islamic Law. Moreover the deduction method has been used to solve the new jurisprudence problems that have been met during the process. This application in Islamic taught has been shaped as comparison. From the first methodology book er-Risale of Imam Şafii, the written methodology

Turkish Studies

books have used comparison as a source of provision method. Therefore the comparison method has been applied in every term. According the purpose theory Şari has taken into account five main purposes-principal-the reason why something is for the good, without making a classification. In this case the provisions that will be made should not breach these five purposes. These essentials can be examined in the provisions that are held in Quran. Islamic law is classifying the protection of the rights of individuals from three different perspective such as zarûriyyât, tahsiniyyât and haciiyyât. Zarûriyyât is the uppermost rights, which are containing of the rights that are necessary for the unification, protection and amity of the community. These are life, generation, mind, assets and religion. In literatüre they are called “zarûriyyât-ıhamse, makâsîd-ıhamse, külliyyât-ı hams” meaning that the necessary five.

It has been first held in the study of Gazzâlî (505/1111) that the law system has to protect five essentials, which are good, mind, generation, religion and life. Later Şâtıbî'nin (790/1388), Şah Veliyyullah ed-Dihlevî (1176/1762) and Tâhir b. Âşûr (1394/1973) have added some value to the theory. It has been expressed that the zarûriyyât is containing these five essentials by some scholars. However there are some scholars who are adding some other essential principals. For instance, İbn Rüşd (595/1198) has added “justice” and Shah Veliyyullah ed-Dihlevî has added “providing social security and social order” concepts to these five essentials. The reason that they have added these five essentials is to give solutions on the basis of the problems and the rights that are violated of their era.

It has been proven that Prof. Necmettin Erbakan has been emphasizing these five essentials in the jurisdiction, legislation and in the executive system as well as he has been taking care of these essentials in his applications / practices as a statesman. In addition Erbakan has put a wide understanding that is covering all these rights on this topic that is studied by islamic scholars. “justice” “labor effort” and “right to contract” are the rights that are taken care but not written as specific articles by the Islamic scholars have been tried to protect as the essential rights by Prof. Erbakan. He founded his understanding of the concept of “right” on these issues because of being the most violated rights of these rights of his era. In this regard it can be said that Prof Erbakan has supported his ideas by the Islamic Thought before his era and he updated these rights accordingly the needs and the realities of new time period.

Erbakan takes his essential principles under the title of “Right Understandings” According to Erbakan there are two types of “Right Understandings.” First; the “right understanding” that have been defended by prophets. This understanding promotes “a new and livable World” without any discrimination on the basis of religion or race. These rights are valid for all human beings since their birth. This understanding will establish the peace order on the planet Earth. The aim of the prophets is to establish a peace order. The “Millî Görüş” movement also tries to establish this order as well. The work to establish these rights and order is called “Jihad.” The second understanding is the understanding of Firavuns. The reason of occupations and exploitation on the earth is this understanding. This understanding does not bring happiness and felicity to the humankind. The name of this order has called sinister. This

Turkish Studies

understanding has been represented by Zionism today. Because of that they see themselves as the selected superior race and they see the rest of humankind is slave of themselves.

The Table of “Understanding of Rights” of Necmettin Erbakan

Correct Right Understanding.

I) The Rights that are given to human beings from the birth.

- 1) Right to life
- 2) Right to protect honour, ancestor, purity.
- 3) Right to property
- 4) Right to protect mind
- 5) Right to live on behalf of beliefs
 - a) Right to freedom of expression
 - b) Right to education
 - c) Right to assembly
 - d) Right to belief
 - e) Right to select law , Multi-law system

II) Right to make agreements and contract by consent

III) Rights because of justice

IV) Right to protect manpower.

Wrong Right Understanding

- 1) Power
- 2) Majority
- 3) Privilege
- 4) Benefit

Erbakan has put his projects on the table in order to establish these rights firstly Turkey as well as worldwide. Because of the belief of to live as you believe in which is multi-law system, his political party Refah Party has been closed by the Turkish Constitutional Court. Erbakan’s policies on the behalf of his right understanding are; to make a better lifestyle of the Turkish civil servants, to update their salaries on 200 percent for the workers, to make 300 percent of rise of their salaries, to found the fund of poor to support poor people, to give enormous support to the farmers to produce more and qualified products, to abolish the article 163 of the Turkish Criminal Code, to oppose the imposition of Turkish as native language as well as to see Turkish as discriminatory language on Kurdish people in his famous speech in Bingol which is one of the Kurdish populated cities and to punish him because of that, to rise up against racism, to defense of the right to life of socialist youth who are those on death fasting, to oppose the tax system of the state and to express this enormous tax as unjust tax, to oppose the global interest system in banking system, to defense islamic Dinar against Dollar, to

make the Cyprus Peace Operation, to oppose the NATO intervention on Iraq, to give a place to Iran on D-8 which is an Islamic union even though he was a Sunni muslim, to make an effort to bring Turkish soldiers who were held in Northern Iraq are the examples of applications of Milli Görüş Movement and Erbakan in the history.

Necmettin Erbakan who is a machine professor is a very hard follower and supporter of Islamic Tradition. The basis of his ideas is consist of classical Islamic Doctrine. He got some lecture by the last term Ottoman Scholars during his youth era. It is clear that he got effected by Nakşibendi Cult in his life style. For instance he has been inspired by Gümüşhanevi dervish convent while he was putting the name of Gümüş Motor factory. He got a chance to know communism as well as capitalism closely during his PHD studies in Germany. Because of that he has determined the problems of the modern era clearly and has chosen to get into politics actively to promote solutions. In result, Erbakan is not a leader who is acting reflective against the facts. His movement is not a reactive movement but a reasonable and based on intellectual basis. He shared the essentials of his movement with public. He used a clear language. Because of that Milli Görüş movement is a movement that has a basis of a thesis.

Keywords: Interpretation, Makâsîdu'sŞeria, Purpose, the reason why something is for the good, İslamic View / Milli Görüş.

خلاصة بنوية

المصلحة ومقاصد الشريعة الإسلامية في أفكار نجم الدين أربكان

هارون بكر أوغلو*

من الممكن أن نقول بأنّ الفقهاء طبّقوا نظرية المقاصد في أحكام الشريعة بعد الشاطبي. ويقصد بمقاصد الشريعة الحكيم والمصالح التي من أجل تحقيقها شرّعت الأحكام الدينية والعملية. وبناءً عليه فإنّ الشارع يراعي الحكم والمعاني والأهداف في أحكام الشريعة كلّها أو أكثرها. وقوانين الإسلام تحتوي على المنافع والأغراض والأسباب التي بها تتحقق مصلحة الفرد.

إنّ الشارع قصد تحقيق الضروريات الخمس (أو الكليات الخمس) الفقهية بناءً على نظرية مقاصد الشريعة، من دون أيّ تفرقة بين الناس من لون ودين وزمان ومكان. إذن يجب أن لا تخلو الأحكام والقوانين التي ستستنبط من هذه المقاصد. نرى مراعات هذه المقاصد في نصوص القرآن الكريم وأحاديث الرسول صلى الله عليه وسلم.

لقد وضّحت الشريعة الإسلامية حقوق الفرد التي تراعيها وتحافظ عليها، على ثلاثة أقسام: الضروريات والحاجيات والتحسينيات؛ الضروريات هي ما لا يستغني الناس عن وجودها بأيّ حال من

* harunbekiroglu@hitit.edu.tr كلية الإلهيات جامعة هيتيت، تركيا. الأستاذ المساعد في

الأحوال وتُعدُّ حقوق الإنسان الأساسية ويحتاجها المجتمع لبقائه واستمراره وحمايته من أسباب الفساد والزوال. وهي حفظ الدين والنفس والعقل والنسل والمال.

الغزاليّ (ت. 505هـ/1111م) هو الذي ذكر أولاً نظرية حفظ الكليات الخمس—علماً أنّ مفهوم هذه النظرية قد عُيِّنَ به منذ بداية الإسلام— ومن بعد الغزاليّ ذكرها الشاطبيّ (ت. 790هـ/1833م) صراحةً، وشاه ولي الله الدهلوي (ت. 1176هـ/1762م) و طاهر ابن عاشور (ت. 1394هـ/1973م). من العلماء من حصر الضروريات على هذه الخمسة. ولكن أضاف إليها ابن رُشد (ت. 595هـ/1198م) العدالة، والدهلويّ حفظ نظام المجتمع وأمنه. ونلاحظ بأن العلماء راعوا في نظرية الكليات، حوائج عصرهم والحقوق المنتهكة في بلادهم.

راعى أ. د. نجم الدين أربكان (ت. 1432هـ/2011م) الكليات الخمس في نظام حكومته والقوانين التي شرّعت في زمن سلطته. وقد تأثر بالقاعدة الأصولية "درء المفسدة أولى من جلب المصلحة" تأثراً كبيراً. بل إنه اتسع في دائرة المقاصد التي يبينها العلماء إتساعاً شاملاً. وأضاف الى الكليات الخمس، حق العدالة، وحق العمل وحق حرية المناقولة والمعاهدة؛ لأنه رأى في عصره الحديث، أن هذه الحقوق الإنسانية أشد انتهاكاً في "النظام العالمي الجديد". مثلاً: من المصطلحات الخاصة بسياسته مصطلح "نظام الظلم والاستعباد"؛ إذا كانت هناك ضرائب غير واحدة. و"نظام المقلد للغرب" إذا أجبر النظام الرعايا على استعمال الدولار الأمريكي. و"نظام العبودية" إذا كانت الرواتب أقل من حدّ الفقر والجوع رسمياً. أو عدم التوازن بين ساعات العمل ومقدار الراتب. و"النظام الربوي الرأسمالي" الذي يستغل العالم بوساطة خمسة أمراض. هي: الربا، والضرائب المحجفة، وصكّ النقود بلا رصيد، والنظام المصريّ الجائر، ونظام القروض.

أسس نجم الدين أربكان حركته في تركيا تحت مسمّى "مِلِّي جُورُوش-Millî Görüş)" — وقد استعمله أوّل مرّة في سنة 1973. وهذا المصطلح يعني: كلمة (مِلِّي) عربية وهي بمعنى الدين والإسلام وليست بمعنى (الوطن) أو (National). ونظيرها قوله تعالى: ﴿مِلَّةٌ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ (سورة البقرة 135/2). وكلمة (جُورُوش) تركية بمعنى الرأي والفكر (الفهم). مصطلح "حركة مِلِّي جُورُوش" بمعنى "حركة فكر الإسلامي". إهتم أربكان باستعمال كلمة (مِلِّي) في كثير من جمعياته التي أنشأها؛ مثل: "حزب النظام المِلِّي" و"حزب السلامة المِلِّي" و"وقف الشباب المِلِّي" و"جريدة المِلِّي" و"مجلة الوُعْي المِلِّي". — على سؤال "ما أسباب إدعاء الحق بغير وجه حق؟ وما الحق وما الباطل؟". أشار أربكان في كتبه التي عدّها يزيد على أربعة وستين كتاباً وفي محاضراته التي لا تحصى، إلى أنّ في العالم رأيين وفكرين ومنهجين عن أسباب الحق.

أولاً: الحق. فإنه يتولد من أربعة أسباب:

Turkish Studies

الأول: الحقوق الأساسية التي منحها الله سبحانه وتعالى بالتساوي لجميع بني آدم. وهي خمسة: حفظ الحياة، وحفظ النسل، وحفظ المال والتملك، وحفظ العقل، وحفظ الدين. هذه هي نظم الإصلاح التي قام بها الأنبياء عليهم السلام. ما حُرِّمَتْ منها عرب ولا عجم، لا نصراني ولا يهودي. هذه الحقوق تكتسب من الولادة وستوفر للناس "العالم الجديد". الحق والباطل في صراع على مدار التاريخ. الإنسانية اليوم تبحث عن نظام يؤمن لها السعادة ونظام يرفع الحق فوق القوة. وهو "نظام عادل". واليوم حركة ملي جوروش تدافع عن نظامي الإصلاح والعدل وتجاهد في سبيل الله؛ لإنقاذ البشر من الفساد والاستعمار العالمي. ولهذا سمي أركان حزبه الأول بـ "حزب النظام المِلِّي".

أركان يفصل "حفظ الدين" على خمسة فروع: حفظ حرية إعلان الدين، وحفظ حق تعلم الدين وتعليمه، حفظ حق تجمع المتدينين بينهم ونشاطاتهم، حفظ حق العيش على معتقداتهم، حفظ حق المحاكمة على شريعتهم. وهذا الطلب، أعني: "حفظ حق المحاكمة على شريعتهم (المتدينون)"، دُكِرَ هذا الفرع بين أسباب إلغاء ومنع حزب الرفاه التابع لأركان؛ بأنه يريد تغيير نظام العلمانية المهيمنة في تركيا وإقامة السلطة مكانه سطله مثل المدينة المنورة في عصره.

الثاني: العمل

الثالث: المقابلة والمعاهدة والتبادل عن تراضٍ.

الرابع: الحق الذي يؤمن العدالة.

ثانياً: الباطل. الحق عنده - بالنسبة لمفهوم الحق - يتولد من أربعة أسباب: القوة والكثرة والإمتهان والمنفعة. ومن الطبيعي أن هذه العوامل الأربعة ليست سبباً من أسباب الحق. ويدعي أركان بأنها هي نظام الفساد التي قام بها الفراعنة. وأيضاً هذه الفكرة هي التي سببت قيام الدول الغنية باستعمار الدول الفقيرة. الحضارة الغربية اليوم تقوم على حضارة روما. وحضارة روما قامت أساساً على الحضارة الإغريقية والاحيرة قامت على حضارة مصر القديمة - أي: على حضارة الفراعنة. عندما كان الفراعنة يظلمون الناس لم يقولوا لهم "نحن نظلمكم" بل قالوا: إن قتل أولادكم حقٌّ لنا وإن الناس تدفع حقوقنا التي هي بذمتهم. اليوم الصهيونية العالمية تمثل حضارة الفراعنة؛ ولهذا يحسبون أنفسهم أبناء الله وأحبابه والناس عبيداً لهم.

يمكن أن نصور الفرق بين الحق والباطل عند أركان:

Turkish Studies

الباطل (فكر الفراغنة)	الحق (فكر الأنبياء عليهم السلام)*
1. القوة	I- الحقوق الأساسية التي منحها الله سبحانه وتعالى
2. الكثرة	بالتساوي لجميع بني آدم. وهي خمسة:
3. الامتياز	1. حفظ الحياة
4. المنفعة	2. وحفظ النسل
	3. حفظ المال والتملك
	4. حفظ العقل
	5. حفظ الدين. وهي لا تحصل إلا بخمسة:
	a. حفظ حرية إعلان الدين
	b. وحفظ حق تعلّم الدين وتعليمه
	c. حفظ حق تجمع المتدينين بينهم ونشاطاتهم
	d. حفظ حق العيش على معتقداتهم
	e. حفظ حق المحاكمة على شريعتهم
	-II- المساواة والمعاهدة والتبادل عن تراضٍ
	-III- الحق الذي يؤمن العدالة
	-IV- العمل

- أوضح أركان مشروعاته لتأسيس هذه الحقوق في تركيا أولاً، وبعدها في العالم كله. وبسبب دفاعه في تركيا عن فكر "حفظ حق المحاكمة على الشريعة المعتقدة" أغلق حزبه "حزب الرفاه" ومنع من الانتخابات سنوات. من ضمن فكره الحق نفذ كثيرا من المشروعات. منها:
- زيادة رواتب الموظفين بدون تفرقة، بنسبة مائتين في المائة؛ تحت شعار "لكل الحق في العيش الإنساني"
 - زيادة رواتب العمال بدون تفرقة، بنسبة ثلاث مائة في المائة؛ تحت نفس الشعار.
 - إقامة منظمة الفقراء والمساكين (FAK-FUK-FON) ودعمهم شهريا.
 - إلقاء قانون الدستور المرقم 163 الذي سجن به كثير من المفكرين.
 - دفاعه عن "حرية كلام الناس بلغتهم الأم" خاصة اللغة الكردية رغم كون أركان تركي الأصل. وبسبب دفاعه هذا، سُجن أركان.

Turkish Studies

- رفضه فكر القومية وجعل الإتحاد الإسلامي في العالم بديلاً عنها.
- دعم الزّراع والرّعاة للمحاصيل والمواشي.
- إنقاذه شباب اليساريين من "الإضراب عن الطعام" وقبوله طلباتهم في ليلة قدر؛ لحفظ أنفسهم.
- تسميته الضرائب ظلماً واجتهاده لإلغائها وتحديدتها بوحدة. وهذه الوحدة لن تدفع من الربح. بل تدفع من الإنتاج وعلى نسبة الإنتاج.
- رفضه الربا المحليّ والربا العالميّ؛ لأنه يعتقد بأن الربا سلاح الصهيونية للاستعمار.
- دفاعه عن "دينار الإسلام" الذهبية بديلاً على الدولار الأمريكي.
- دفاع عن مسلمي قبرص بالحرب و البوسنة والهرسك بالدعم المالي. ولهذا سمي كتيبة في بوسنا بـ"MGV" هو مختصر اسم فرع شباب أربكان.
- الدعوة الى المظاهرات ضد احتلال حلف الناتو في البلاد الإسلامية وطرده الجنود الأمريكيين من تركيا. نجّاحه في حجب الثقة عن وزير الخارجية آنذاك "خير الدين أركمان" بسبب ما اعتبر سياسته المؤيدة لإسرائيل.
- جعله إيران عضواً في الإتحاد الإسلامي (D-8) مع كون نجم الدين أربكان من أهل السنة وعلى مذهب الإمام الأعظم أبي حنيفة النعمان بن ثابت.
- ارجاعه الجنود الأتراك الذين قبض عليهم الإرهابيون وذهبوا بهم الى شمال العراق ومنعوا عودتهم الى أسرهم.
- تقديم أربكان مشروع قانون إلى مجلس النواب في صيف عام 1980 م يدعو الحكومة التركية إلى قطع علاقاتها مع إسرائيل، وأتبع ذلك مباشرة بتنظيم مظاهرة ضخمة في مدينة قونية ضد القرار الإسرائيلي بضم مدينة القدس.
- تخصص أ. د. نجم الدين أربكان العلمي هو الهندسة. هو دافع عن قواعد الإسلام دفاعاً كبيراً واتخذها منهجاً لفكره. كان أبوه محمد صبري أفندي قاضياً في عهد الدولة العثمانية. أربكان - في غضون شبابه- عاش في إسطنبول وترى تحت أيدي العلماء المسلمين الباقين من الدولة العثمانية مثل: الحاج حاسب أفندي، وملا عبد الرحمن أفندي وملا حُسْرُو آيْدِنْلَار أفندي. حفظ أربكان تحت يد شيخه عبد العزيز البَكْنَةُ النقشبندي كتاب "راموز الأحاديث" للحاج أحمد ضياء الدين الكُمُشْحَانَوِي (ت. 1311هـ). وانتسب أربكان بعد وفاة شيخه عبد العزيز بَكْنَةُ إلى محمد زاهد فُوتُقُو أفندي

النقشبندی الخالدي. ونلاحظ تأثير الطريقة النقشبندية في حياته من أفكاره ومنهجه إلى إختيار أصدقائه. مثلا: اسم مصنع المحرك الذي أقامه أربكان مع نحو ثلاثمائة من زملائه هو كُمشْ مُوتُور، - (كُمشْ) بمعنى الفضة و(مُوتُور) بمعنى المحرك- ولكن هذه الكلمة مقتبسة من اسم طريقته (كُمشْخَانَوِي).

شاهد أربكان رأسمالية الغرب وصلابة فاشيستيية الشرق أثناء تعلمه في الدراسات العليا في ألمانيا. بهذا كان يعرف وجه الغرب الحقيقي ومشاكله. وبعد عودته بدأ نشاطاته الإسلامية. أولا بإلقاء الخطب في كل مدن تركيا تحت عنوان " العلم والإسلام " وبيّن للناس تطورات ومكتشفات علماء المسلمين. وبعد هذه المرحلة بدأ نشاطاته الحركية. كان شعاره في دعوته: "الإسلام دعوتنا! الله غايتنا! النظام العادل هدفنا! سعادة كل الناس طلبنا! الإقناع منهجنا! الجهاد طريقنا! الجهاد في مفهومه من أجل تركيا هو حركة الإصلاح والبناء والعمل والإجتهد.

وفي الختام نلاحظ: أربكان ما كان قائداً يتحرك على إنعكاس. وأيضا ما كانت حركته حركة إنعكاسية وعشوائية. بل أقيمت على أفكار وأسس معينة ومنهجية. ما أخفى أربكان أسس حركته بل أعلن صراحة مشروع وأفكاره بوسائل الإعلام والكتب والجرائد والمجلات والمحاضرات. وأيضا ما كان حركته حركة الخلايا المخفية. كان مشروعه وأهدافه معينة في كل مجال الحياة من الصناعة الى التعليم ومن الإقتصاد الى الصحة ومن سياسة الخارجية الى إعداد القوة هدفا مكتوبة وعلمية.

الكلمات: التفسير، مقاصد الشريعة، المصلحة/الإصلاح/الصلح، المفسدة/الإفساد/الفساد،

حركة مليّ جُورُوشْ.

1. Giriş

İslam Hukuk Felsefesi olarak tanımlanabilecek olan Makâsîd teorisi, genel anlamıyla İslam dininin özelde ise ibadetler ve hukuk/şeriat alanındaki hükümlerin bir takım gayelere dayalı olduğunu ifade etmektedir. Makâsîdu’ş-şerîa (مقاصد الشريعة) kavramı “dinin göz önünde bulundurduğu amaç ve gayeler” anlamına gelmektedir. Ancak kavramın daha çok İslam hukukçuları tarafından kullanılmasından dolayı “naslarda yer alan amelî hükümlerin gayeleri” manası öne çıkmıştır (Gazzalî, 1322: I, 286). Zamanla hem fikhî hükümler hem de naslarda açıkça belirtilen ya da içtihadı dayalı olan bütün dinî-hukukî düzenlemelerin amaçlarını ifade eden bir kavram haline gelmiştir. Buna göre teorinin, İslam dinine ait bütün uygulamaların bir amaç ve gaye barındırdığı, bir takım hikmetleri gözettiği anlayışını ifade ettiği söylenebilir (Boynukalın, 2003: XXVII, 423-427).

Makâsîd teorisine göre İslam dininin hükümleri/ahkâmı genel ve özel olmak üzere iki amaç/gaye/hikmet barındırmaktadır. Genel makâsîd, hüküm koyucunun/şâri’in şer’i hükümlerin sadece bir kısmında değil bütününde ya da büyük çoğunluğunda göz önünde bulundurduğu ana gayelerdir. Örneğin adaletin yararlı olduğunu bilmek, suçluyu cezalandırmanın suçluyu aynı eylemi tekrarlamaktan alıkoyacağını ve başka insanların da suç işlemelerine engel olacağını bilmek, hukukun mutlaka göz önünde bulundurduğu hikmetlerdir. Bundan dolayı İslam’ın öngördüğü cezalarda caydırıcı/müessir olma niteliği aranmaktadır. Özel makâsîd ise kanun koyucunun/şâri’in insanların kişisel hukukî düzenlemelerinde yararlarını/maslahâtlarını gerçekleştirmek ya da zarar

görmelerini/*mefsedeti* engellemek için hedeflediği niteliklerdir (İbn Âşûr, 2001: 249-273). Örneğin boşanmanın meşru kılınmasında süreklilik kazanabilecek bir mağduriyetin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. Rehin akdinde hapis hakkının tanınması ile teminat sağlanması hedefdir. Dolayısıyla bireyin sözleşmelerde maslahatı sağlanmalı ve mağduriyet yaşamaması önlenmelidir. Bu kural İslam fikhında *درء المفاصد أولى من جلب المصالح* “*Def-i mefasid celb-i menafiden evlâdır*” olarak bilinmektedir (Zerkâ, 1989: 205).

İslam düşüncesine göre insanların yapacağı bireysel ya da toplu sözleşmelerin herhangi bir mağduriyete yol açmaması gereklidir. Kamu hakkı ya da kendi hakkını koruyamayan bireyin yararını koruma sorumluluğu *Allah Hakkı* olarak tanımlanır. Örneğin devlet hazinesinin korunması ya da bakıcısı olmayan küçüğün *hudâne* (terbiye ve bakım) hakkı *Allah Hakkı/hakkullah* olarak teminat altında alınmalı ve sağlanmalıdır. *Kul hakkı/hakkulibâd* ise bireyin doğuştan kazandığı haklardır. Örneğin her bireyin yaşama hakkı bulunmaktadır. Cinayet bu hakkın ortadan kaldırılmasıdır. Bundan dolayı *kıyas* cezası ile bireyin hakkı olan bir alanın korunması hedeflenmektedir. Aynı şekilde – örneğin- iftiraya uğramadan yaşama hakkı, her kadının hakkıdır. Bu hak çiğnendiği takdirde bireyin kimliğini korumak için suçluya *kazıf* cezası uygulanmaktadır.

İslam’da bireyin yararını koruma ve uğrayabileceği zararları ortadan kaldırma prensibi çerçevesinde haklar *zarûriyyât*, *hâciyyât* ve *tahsîniyyât* olarak üç kategoride değerlendirilir. Bunların ilki, her insanın inanç ya da ırk ayrımına tabi tutulmaksızın sırf insan olduğu için sahip olduğu haklardır. Her insanın aklının, malının, canının, soyunun ve dininin muhafazası garanti altına alınmıştır ve hiç bir kimsenin bunları keyfi olarak bireyin elinden almaya yetkisi yoktur. Allah’ın verdiği bu haklar, *temel insan hak ve hürriyetleri* olarak ya da insan onuru kavramıyla anlaşılmaktadır.

Modern dönemde İslam Fıkıh usulünde yeni yöntemler kapsamında İslam hukukçularının dikkatlerinin yoğun olarak makâsîd üzerinde daha özeldir *zarûriyyât*, *hâciyyât* ve *tahsîniyyât* üzerinde olduğunu görmekteyiz. Aydınlanma çağından sonra İslam dünyasının karşı karşıya kaldığı problemlerin aşılması yolunda atılacak önemli bir adım olarak İslam hukukunun ihyası ve tecdidi meselesi gündeme geldiğinde Müslüman düşünürler arasında makâsîd konusu üzerinde daha fazla durulduğu görülmektedir.

Prof. Dr. Necmettin Erbakan, her platformda İslam medeniyetine ve yaşadığı coğrafyanın tarihsel köklerine vurgu yapmaktadır. “Kendi tarih ve medeniyetini benimsediğini ve bununla iftihar ettiğini” de birçok ifadesinde görmek mümkündür. Erbakan düşüncelerini, hedef ve projelerini Milli Görüş kavramı ile tanımlama yolunu tercih etmiştir. Aynı zamanda O, Türkiye siyasi tarihinde iz bırakacak ciddi bir gayret ve özgüven göstererek, teorilerini uygulamaya çalışmıştır. Birçok kez yargılanmıştır. Bu yönüyle pratiğini, bizzat kendisinin uygulamak için uğraştığı bir teorinin müdafaasını yaptığı söylenebilir. O’na göre “bireyin temel insan hak ve hürriyetlerinin korunması ve sağlanması, Milli Görüş düşüncesinin temelini oluşturur; her bireyin malının, canının, soyunun, aklının ve dinin korunması gerektiği gibi emek, sözleşmeler ve adalet hak sebebidir. Bunun karşısında yer alan Firavun sisteminin hak anlayışı, kuvvet, çoğunluk, imtiyaz ve menfaate dayalı olup bu gün de yeryüzünde bu iki hak anlayışının mücadelesi devam etmektedir”.

Bu çalışmada Erbakan’ın Milli Görüş’ün fikri temeli olarak ortaya koyduğu ve makâsîd teorisini esas alan hak anlayışı üzerinde durulacaktır. Bu yönüyle bir devlet adamı olarak çıkardığı kanunların, yaptığı ekonomik, sosyal, hukuki düzenlemelerin bu prensipler çerçevesinde yeri tespit edilmeye çalışılacaktır. Bir anlamda Erbakan’ın projelerindeki ya da uygulamalarında göz önünde bulundurduğu temel amaç ve gayelerin neler olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

2. Kavramsal ve Teorik Bağlamda Makâsıd

Makâsıd, Arapça bir şeyi istemek ve ona yönelmek anlamındaki kasd fiilinden türemiş olup maksıd kelimesinin çoğuludur. İslam ahkâmının içerdiği ya da her zaman ve mekânda göz önünde bulundurarak gerçekleştirilmeye çalışıldığı gaye ve hedeflere verilen isimdir (Zuhaylî, 2009: V, 623). Bu gayelerin doğru anlaşılması, yeni bir hukukî düzenleme yapan kişinin İslam'ın belirlediği alan içerisinde kalmasını sağlamaktadır.

İslam Hukuk Felsefesi'nin temelini oluşturan Makâsıd teorisinin fikri temelleri Kur'an'da yer almaktadır. Kur'an'ın birçok ayetinde evrende bir nizâmın bulunduğu, hiçbir şeyin boşuna/*abes* olarak yaratılmadığı, varlığın bir amaca binaen yaratıldığı ve diğer varlıkların insanın hizmetine verildiği belirtilmektedir: “Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık.” (Enbiyâ 21/16) “Sizi boşuna yarattığımızı ve bize döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?!” (Mü'minûn 23/115)

Makâsıd'ın ilk teorisyenleri olan Gazzalî (ö. 505/1111), Şâtıbî (ö. 790/1388) ve teorinin yerleşmesinde önemli çalışmaları olan Tâhir b. Âşûr (ö. 1394/1973), makâsıdı maslahat/salah ve mefsetet/fesâd kavramları üzerinden tanımlama yolunu tercih etmektedir. Makâsıd'ın temeli olan salah ve fesâd kavramları Kur'an'da kullanılan kavramlardır. Bu kavramların toplumsal bir mücadele ortaya koyan peygamberlerin hayatıyla ilgili kullanım şekilleri bize makâsıdın anlaşılması konusunda yardımcı olacaktır.

Kur'an'da peygamberlerin gönderiliş amacından bahsedilmektedir. Bu amacın insanların huzur içerisinde yaşayacağı bir toplumsal düzen kurmak olduğu belirtilmiştir. “Peygamberlerimizi belgelerle gönderdik. İnsanların adaleti tesis etmeleri için peygamberlere kitap ve ölçü indirdik.” (Hadîd 57/25) Bu yönüyle İslam'ın Allah katındaki tek geçerli hayat nizamı olduğu hasır kalıbıyla ifade edilmiştir: “inne'd-dîne indallahi'l-İslâm. Allah katında tek geçerli din [yani nizam] İslam'dır” (Âl-u İmrân 3/19) Birçok anlamı bulunan din kelimesi, Kur'an'da *inanç esasları* anlamında kullanıldığı gibi *hukuk nizamı/şeriat* anlamında da kullanılmıştır: “Ey ehl-i Kitap! Haksız olarak dininizde [yani Mûsâ'nın şeriatında] taşkınlık etmeyin!” (Mâide 5/77) “Allah Nûh'a buyurduğu şeyleri size de din [yani şeriat] olarak buyurmuştur. Ey Muhammed! Sana vahyettik; İbrâhim'e, Mûsâ'ya ve İsâ'ya da buyurduk ki dine bağlı kalın, onda ayrılığa düşmeyin”(Şurâ 42/13) Aynı düzlemde “her biriniz için bir yol [şir'a] ve yöntem belirledik”(Mâide 5/48) buyurulmuştur. Bu yönüyle peygamberlerin kuracakları toplumsal düzenlemelerin de belirlenmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Kur'an'da peygamberlerin kuracakları toplumsal nizamın hedefinin insanlığın yararını/*salâhını/ıslâhını* tesis etmek ve fesâdı engellemek olduğu belirtilmiştir. Örneğin Şuayb “Gücümün yettiği kadar ıslâh etmekten başka bir dileğim yok. Başarım ancak Allah'tandır” (Hûd 11/88) demektedir. Bu durum Allah'ın peygamberlerine ıslâh görevi verdiğini göstermektedir.

Mûsâ'nın kardeşi Hârûn'a “milletim içinde benim yerime geç! Onları ıslâh et! Bozguncuların [müfsidin'in] yoluna uyma!” (A'râf 7/142) diyerek ıslâh ile fesâd yolu arasında hangisini tercih etmesi gerektiğini anlatmaktadır. Mûsâ'nın öğretisinin ıslâh merkezli olduğu ifade edilirken Firâvun'un uygulamaları fesâd olarak tanımlanmaktadır. Firâvun'un uygulamaları şu şekilde anlatılmaktadır: “Firâvun memleketin başına geçti ve halkını sınıflara ayırdı. İçlerinden bir grubu güçsüz bırakıyor [mustazaf], oğullarını boğazlıyor, kadınlarını da sağ bırakıyordu. Çünkü o bozguncunun [müfsidin] biriydi.”(Kasas 28/4) Bu ayetlere göre Firâvun'un yönetim anlayışının fesâd merkezli olduğu, halkını soykırıma tabi tuttuğu ve sınıfsal bir iktidar kurduğu anlaşılmaktadır. Mûsâ ise bu soykırımı ortadan kaldırmak yani fesâdı engellemek için görevlendirilmiştir. Dolayısıyla burada söz konusu olan fesâdın küfür ve şirk anlamından daha öte yeryüzündeki amellerin fesâdı

anlamında olması daha uygundur. Çünkü İsrailoğulları Firâvun'un şirkine boyun eğmemişler fakat soykırımı tabi tutulmuşlardır (İbn Âşûr, 2001: 273).

Şuayb, Medyen halkına “ölçü ve tartıda adil olun” (Hûd 11/85). “İnsanların (haklarından) her hangi bir şeyi eksik vermeyin. İslâhın ardından yeryüzünde fesâd çıkarmayın” demektedir (Hûd 11/85; A'râf 7/85; Şuarâ 26/183). Yine Sâlih, peygamber olarak gönderildiği Semudlulara “bozgunculuk/fesâd yaparak yeryüzünde karışıklık çıkarmayın”(A'raf 7/74) demektedir. Salih'in devesini öldüren dokuz kişilik çete ise “şehirde dokuz kişi vardı; yeryüzünde fesâd çıkarırlardı, ıslâh etmezlerdi”(Neml 27/48) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu yönüyle salah ve fesâd, karşıtlığı tanımlayan iki temel kavram olarak dikkat çekmektedir.

Kur'an'da bu peygamberlere yönelik olarak verilen “ıslâhın sağlanıp ifsâdın engellenmesi” emrinin Hz. Peygamberin ümmetine yönelik olarak da verildiği görülmektedir. “İslâhın ardından yeryüzünde fesâd çıkarmayın”(A'râf 7/56) “İktidara gelince yeryüzünde fesâd çıkarmaya, ekini ve nesli yok etmeye çalışan insanlar vardır. Allah bozgunculuğu [fesâdı] sevmez.” (Bakara 2/205) “[İmanı bırakıp] geri dönerseniz yeryüzünde fesâd çıkarmanız ve akrabalık bağlarınızı kesmeniz beklenmez mi sizden?” (Muhammed 47/22)

Görüldüğü gibi peygamberlerin kurduğu düzen, ıslâh/salah olarak tanımlanmakta ve inananların bu düzeni korumaları, ıslâhın yerini fesâdın almasına müsaade etmemeleri emredilmektedir. Zaten peygamberliğin sürekliliği, bozulan ıslâh düzenini yeniden ıslâh etmek ya da Davud ve Süleyman peygamberlerde olduğu gibi var olan ıslâh düzenini devam ettirmektir. Bu durum son peygamberin görevini ifa etmesiyle Müslümanların sorumluluğuna bırakılmıştır.

Bütün bu deliller İslam düşüncesinin ıslâhın tesis edilmesi ve fesâdın kaldırılması esası üzerine kurulu olduğunu göstermektedir (Zuhaylî, 2009: V, 624). Bundan dolayı Allah yeryüzünün ıslâhı için çalışan kişileri *salihler* olarak tanıtmakta ve onları övmektedir: “Andolsun Tevrat'tan sonra Zebur'da da yeryüzüne sadece *salih* kulların mirasçı olacaktır diye yazmıştık.” (Enbiyâ 21/105) “Allah içinizden iman edip *salih işler* yapanlara, onlardan öncekileri hükümran kıldığı gibi onları da yeryüzüne hükümrân/halife kılacağına dair söz vermiştir.”(Nûr 24/55) “kadın olsun erkek olsun, mü'min olarak *salih iş* işleyen kişiye hoş bir hayat yaşatacağız.” (Nahl 16/97)

İbn Âşûr'a göre bu ayetlerde geçen salah/ıslâh kelimeleri ile ilk etapta akla “salih amel olarak tanımlanan ibadet” gelse de salah kavramının “insanların hallerini ve sosyal hayattaki ilişkilerinin salahı/ıslâhı” anlamında kullanılması daha doğrudur (İbn Âşûr, 2001: 275). Çünkü “iktidara geldiğinde *fesâd* çıkarıp ekini ve nesli yok etme” özelliği varlıklara dönük bir eylemdir. Allah ise bir toplumsal düzenin kurulmasını istemektedir. Eğer istemeseydi insanları *ifsâd*dan koruyacak normları koymazdı. Bu norma bağlı olarak Allah, insanların canlarının yok edilmesi sebebiyle *kısas*, telef edilen malların tazmin edilmesi, eşkıyanın cezalandırılması hükmünü koymuştur. Dolayısıyla İslam, insanların bir birleriyle ilişkilerini ıslâh için “hak düzeni”ni kurmuştur. Bu da fesâdın kaldırılması içindir. Buna göre “*Hak* onların heveslerine uysaydı; gökler, yer ve onlarda bulunanlar *fesâda* uğrardı [bozulup giderdi]” (Mü'minûn 23/71) ayetinde hak, fesâdı önleyici olarak değerlendirilmiştir (Şatibî, 1999: II, 24-40).

İslam'ın insanların maslahatını temin etmek ve fesâdı önlemek (İzz b. Abdisselâm, ts: I, 156) adına teminat altına aldığı beş hak bulunmaktadır: Bu haklar [1] aklın korunması, [2] malın korunması, [3] canın korunması, [4] ırzın-soyun-namusun korunması ve [5] dinin korunmasıdır. Bu haklara *zarûriyyât*/olmazsa olmazlar denmektedir. Bireyin hem dünya hem de ahiret saadeti bunların teminiyle mümkündür (Zuhaylî, 2009: V, 636). Bu beş esas ortadan kaldıran her şey fesâd/mefsedet, temin eden her şey ise salah/maslahattır (Gazzalî, 1322: I, 287). Bunlar olmadan toplumsal bir düzenin ayakta kalması ve fertlerin insanca yaşaması mümkün değildir.

Hacîyyât, gözetilmediğinde toplum düzeninin bozulmayacağı ancak düzgün olarak da yürütülemeyeceği şekilde ümmetin yararını temin ve zararını defetmek için ihtiyaç duyulan yararlardır. Karşılammaması durumunda sıkıntı ve zorluk ortaya çıkar. Satım, kira gibi sözleşmeler bu kabildendir (Zuhaylî, 2009: V, 636).

Tahsîniyyât ise ahlakî erdemlerin gelişmesi, görgü kurallarına uyulması gibi yollarla sağlanan hayatı kolaylaştıran ve güzelleştiren faydaları ifade eder. Yeme içme adabı, temizlikle ilgili hükümler örnek verilebilir (Gazzalî, 1322: I, 289).

Buraya kadar İslam'ın teminat altına alınmasını istediği temel hakların İslam düşüncesindeki yerini ele almaya çalıştık. Şimdi de bu esasların Necmettin Erbakan'ın anlayışındaki yerini incelemek istiyoruz.

3. Erbakan'ın Gözüyle Hak Sebepleri

Necmettin Erbakan, Milli Görüş ile ilgili konuşmalarına ya da yazılarına başlarken ilkin Siyonizm'i ele almakta ve bunun tarihsel kökenleri, inançları ve esasları üzerinde durmaktadır. Bir anlamda bu bilgilendirmenin Milli Görüş'ün anlaşılması için zaruri olduğunu düşünmektedir. Siyonizm'i tahlil ederken değindiği ana mesele ise *Hak Anlayışı* başlığıdır. Çünkü O'na göre Siyonizm'in ve mevcut Dünya sisteminin tanınması *Hak Anlayışı* meselesinin tam olarak anlaşılmasıyla mümkündür.

3. 1. Millî Görüş: Nitelik ve Gaye

Erbakan'a göre dünyadaki açlık, sefalet, işgal ve sömürüye dayalı mevcut nizamın yürümesi mümkün değildir. Bu nizam, bir ezen-ezilen düzenidir. Tıpkı Komünizm gibi aynı şekilde bu nizam da yok olmak mecburiyetindedir. Bunun temelinde dünyaya hâkim olan *İrkçı Emperyalizm* vardır. İrkçı Emperyalizm dört tane temel esasa dayanmaktadır. Erbakan, ırkçı Emperyalizm'in amentüsünün temel ilkelerini şu şekilde sıralamaktadır:

“[1] Biz üstün ırkız. Dünyaya hâkim olacağız. [2] Diğer insanlar bize köle olsun diye yaratılmıştır. [3] Büyük İsrail'i kuracağız. Mesih'imiz gelecek; Dünya hâkimiyetimizi perçinleyecek. [4] Bütün insanlar bizim kölemiz olacak.” (Erbakan, 2016: 97, 113, 114)

Erbakan'a göre ırkçı emperyalistler bu maddeleri bir inanç olarak benimsedikleri için diğer insanları ezmeyi bir ibadet saymaktadırlar. Bu bağlamda dünya tarihini değerlendiren Erbakan, dünya hükümrânlığının Müslümanların elinde olduğu dönemlerde dünya halklarının huzur içerisinde olduğunu ifade etmektedir: “Dünya tarihine baktığımız zaman, 622'de Asr-ı Saadet'i izleyen yüzyılda İslâm dünyaya hâkimdi ve dünyada saadet düzeni vardı; bir saadet dünyası vardı. 1683'e kadar Müslümanlar, saadet dünyasının kurucusu, bekçisi, muhafızı oldular. 1683'te Viyana kuşatması hedefine ulaşamayınca İrkçı Emperyalizm *maddi gücü* ele geçirdi. 350 seneden beri, asırlardan beri yaptığı çalışmaları derleyip toparlamak suretiyle dünya hâkimiyetini tesis etti. Ve böylece bu günkü dünyayı kurdu. Bu felaket dünyası, İrkçı Emperyalizm'in sonucudur ve ürünüdür.” (Erbakan, 2016c: 28-29)

Erbakan'a göre bu felaketin temelinde yatan sebep “İrkçı Emperyalizm zihniyeti mensuplarının batıl inançları dolayısıyla *Bizim ırkımız dünyanın efendisi olacak. Diğer insanlar da bizim kölemiz olacak!* gayesini gerçekleştirmek için çalışmalarıdır. Son 350 sene esnasında attıkları adımlarla hâlihazır sömürü düzenini kurmuşlar ve bu düzeni yürütebilmek için ekonomide *Faizci Kapitalist Nizâm*'ı tesis edip bütün dünyaya yaymış ve bu düzeni ısrarla korumuşlardır.” Erbakan'a göre ırkçı emperyalizm yaptığı zulüm ve sömürüyü, kendisinin hakkı olarak görmekte ve yapmaktadır. Firavun'un anlayışı da bu şekildedir. Çünkü Firavun yaptığı zulümleri ya da katliamları –örneğin piramit şeklinde mezarlar yaptırması- kendi hakkı ve halkın da vazifesi olarak gördüğü için

gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla Erbakan'a göre yeryüzündeki düzeninin doğru anlaşılması, hak anlayışının doğru anlaşılmasıyla mümkündür (Erbakan, 2016c: 29).

3. 2. Hak Anlayışları:

Erbakan'a göre insanlık tarihinde iki türlü hak anlayışı vardır: Bunlardan biri peygamberlerin insanlığa öğrettiği *Doğru Hak Anlayışı (Peygamber Anlayışı)* diğeri de firavunların takip ettiği *Yanlış Hak Anlayışı (Firavun Anlayışı)*'dir. Milli Görüş, doğru hak anlayışına bezenmiş olan bir görüşür. Milli Görüş iktidarı demek, Millî Görüş zihniyetine dayanan bir devlet düzeninin kurulması ve bu düzenin Milli Görüş zihniyetine göre yürütülmesi demektir. Milli Görüş iktidarı ancak Milli Görüş zihniyetine vakıf olarak anlaşılabilir. Milli Görüş zihniyetinin diğer zihniyetlerden temel farkı, hak anlayışındadır (Erbakan, 2016b: 23).

Erbakan, kendi çizdiği bir tabloyla tarih boyunca sosyal ve medeniyetlerin hak anlayışları arasındaki farkı şu şekilde ortaya koymuştur (Erbakan, 2016c: 29):

Doğru Hak Anlayışı (Peygamberlerin Anlayışı)	Yanlış Hak Anlayışı (Firavun Anlayışı)
1. Doğuştan İnsana Verilen Haklar: a. Yaşama Hakkı b. Irz-nesep-namusun Korunması Hakkı c. Mülkiyet Hakkı d. Aklının Korunması Hakkı e. İnandığı Gibi Yaşamak Hakkı 2. Rıza ile yapılan Anlaşma ve Mukaveleler 3. Adalet gereği doğan haklar 4. Emek	1. Kuvvet 2. Çokluk 3. İmtiyaz 4. Menfaat

(i) Doğru Hak Anlayışı:

Erbakan'a göre bu anlayış, peygamberlerin insanlara öğrettiği hak anlayışıdır. Buna göre hak dört sebepten doğar; başka hiçbir sebepten dolayı hak doğmaz. "Adil Düzen'de kişi [fert]hangi inançtan, hangi soydan olursa olsun bütün insanlık için doğuştan gelen ve değişmeyen haklara sahiptir."(Erbakan, 2016: 214)"Millî Görüş ancak dört sebepten dolayı hakkın doğduğuna inanır" (Erbakan, 2013: I, 54-55; 2016b: 23; 2016c: 30; Asiltürk, 2016: 10). Bu dört şey, "İslam kriterleri kullanılarak" belirlenmiştir(Erbakan, 2013: V, 47-48; III, 25).

Erbakan'a göre hak kaynağı olan dört şey şunlardır:

1. "**Doğuştan insana verilen eşit insan hakları:** Herkesin sahip olduğu doğal haklardır. İnsan olmaktan kaynaklanan, dolayısıyla Cenâb-ı Hakk'ın bütün insanlara verdiği temel insan haklarıdır. Bu haklar kendi içinde beş hakkı barındırır:

a. **Yaşama Hakkı:** Hangi inançtan, ırktan, dinden, renkten olursa olsun herkesin yaşama hakkı vardır.

b. **Irz-Nesep-Namusun Korunması Hakkı:** "Herkesin ırz ve namusunun korunması hakkı vardır" diyen Erbakan'a göre, ırz ve namus güvenliğinin yanı sıra soyun korunması da bu maddenin kapsamına alınmalıdır. Erbakan'a göre "Aile planlaması, nüfus planlaması, gebeliği önleme, istenildiği kadar çocuk yapma adları altında yürütülen, neslimizi azaltmak, milletimizi milletler camiasında küçük bir azınlık haline sokmak gayesini güden, milli menfaatlerimizi ve becamızı baltalayan bu hareketin şiddetle karşısındayız." (Erbakan, 2013: I, 107)

c. **Mülkiyet Hakkı:** “Müslümanlığın iktisadi sistemi maddiyata hürmetkârdır. Herkesin malı-mülkü vardır ve herkesin malı-mülkü kendisine aittir; masundur; kimsenin buna yan bakmaya hakkı yoktur.” (Erbakan, 2013: I, 98)

d. **Aklın Korunması Hakkı:** Herkesin aklının korunması hakkı vardır. Çünkü akıl, insanlığı kurtaracak olan en son can simididir. Bunun korunması insanlığa yapılacak en büyük hizmettir.

e. **İnandığı gibi yaşama Hakkı:** Herkesin inanç hürriyeti hakkı vardır.”

Erbakan’a göre bu beş tane temel insan hakkı, hangi inançtan, hangi soydan olursa olsun değişmez insan hakları olup peygamberlerin öğrettiği haklardır. Herkes bu haklara sahiptir. Bu hakların devletin teminatı altına alınması gereklidir (Erbakan, 2016d: 48-49). İster Musevî, ister Hristiyan veya başka bir dine mensup olsun veya hiçbir dine bağlı bulunmasın herkesin yaşama hakkı, düşünce ve inanma hakkı ve mülkiyet hakkı vardır (Erbakan, 2016d: 68).

Erbakan’ın Fıkıh’ta *Dinin Korunması* olarak tanımlanan beşinci maddeyi, *İnanç Hürriyeti* olarak adlandırdığı görülmektedir. Erbakan’a göre İnanç Hürriyeti’nin temini için ise şu beş hakkın tam verilmesi gerekir(Erbakan, 2016b: 24-25; 2016c: 31):

a. **İfade Hürriyeti Hakkı:** Bir kimse “ben böyle inanıyorum” diyebilmelidir. “Düşündüğünü, inandığını her türlü vasıtayla yayma hürriyeti.”(Erbakan, 2016d: 48) “Herkes söyleyeceğini söylesin! Herkes söyleyeceğini söylediği zaman sonunda ne olur biliyor musunuz? Sadece Hak galip gelir! Hak!” (Erbakan, 2013: I, 63)

b. **Öğrenim Hürriyeti=** İnancın Öğrenim ve Öğretimi: “İnanç hürriyetinin ayrılmaz bir parçasıdır.”“İnancını öğrenebilme ve başkalarına öğretebilme hakkı.”(Erbakan, 2016d: 48)

c. **Örgütlenme Hürriyeti=** Cemiyet, Örgüt Kurma Hakkı: Aynı insanların bir araya gelip cemiyetleşmesi, el birliğiyle çalışması inanç hürriyetinin ayrılmaz bir parçasıdır (Erbakan, 2016d: 48).

d. **İnandığı gibi yaşama hürriyeti=** İnandığını Yaşama Hakkı: İnsanların inandığını yaşaması [olan] ibadet hürriyeti, temel insan hakları arasında yer alan en mühim haklardan birisidir (Erbakan, 2013: IV, 292)(Erbakan, 2016b: 24-25; 2016c: 31)

e. **Hukuk seçme hürriyeti:** “Ben senin inancına göre yaşamak mecburiyetinde değilim. Kendi inancına göre hukuk seçeceğim demek. İnsanlara saadet vermesi için düzenlerin *çok hukuklu düzen* olması lazım. Herkes kendi aralarında inançlarına göre anlaşma yapabilmelidir. İlle başkasının hukukuna uymaya mecbur değildir.” (Erbakan, 2013: V, 335) “Bu bizim tarihimizde de olagelmıştır. Tarihimizde çeşitli mezhepler olmuştur. Herkes kendi mezhebine göre bir hukuk içinde yaşamıştır ve de herkes huzur içinde yaşamıştır.” Erbakan’ın inanç hürriyeti kapsamında savunduğu bu madde, onun laik devlet düzenini eylemleri bir şekilde ortadan kaldıracığına dair bir delil sayılmış ve Refah Partisi’nin kapatılma gerekçesi arasında sayılmıştır (Savaş, 1997: 18).

Erbakan’a göre yukarıda sayılan maddelerden her hangi birinin bulunmadığı ülkede insan haklarından bahsedilemez. Erbakan’a göre “Hak denildiğinde bu temel insan haklarının kabul edilmesi gerekir. İnsan olmaktan ötürü Cenâb-ı Hakk bütün insanlara eşit olmak üzere insan haklarını vermiştir. İnsan olmak, bu haklara sahip olmak için yeterlidir.”

2. **Mukavele Gereği Doğan Haklar:** Erbakan’a göre irade ve karşılıklı rıza ile yapılan anlaşmalar, hak ve vecibe doğurur. Bireyin kendi iradesiyle yaptığı akitler, başkasına

zarar vermemek şartıyla yaptığı ahitler hak sebebidir. Ahitlerin ve akitlerin uygulanması gerekir. “Verdiğim sözü tutmam gerekir!” (Erbakan, 2016c: 31) “Beraberce oturmuş bir anlaşma yapmışız. Karşılıklı vecibelerimiz var. Bunlar bize hak doğurur.”(Erbakan, 2016b: 25)

3. **Adalet Gereği Doğan Haklar:** Erbakan’ın dünyasında adalet kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Bundan dolayı kuracağı sistemin adı *Adil Düzen*, uygulamak istediği iktisadî sistem *Adil Ekonomik Düzen*’dir. Bu onun dünyasında slogan olacak kadar belirgindir: “Ne ezen, Ne ezilen, İnsanca, Hakça bir Düzen: Adil Düzen”. Erbakan adalet gereği doğan hakları şu şekilde bir örnekle anlatmaktadır: “İki tane insana aynı işi yaptırılmışım. Birincisine beş yüz lira vermişim. İkincisine de beş yüz lira vermem gerekir. Adalet bunu gerektirir.” (Erbakan, 2016c: 31)

4. **Emek/Çalışma ve Gayret:** Erbakan’a göre emek bir hak sebebidir. “İnsan olmak bir hak sebep olduğu gibi emek de bir sebeptir. Ben çalışmışım; külfetinizi azaltmışım, nimetinizi çoğaltmışım. Bu bana hak doğurur. Sizin bu hakkıma saygı göstermeniz bir görevdir/vecibedir.” “Hak, böylece emek ile kazanılır.” “İnsan için ancak çalıştığı vardır” ayetinde¹ buyrulduğu gibi çalışma ve gayret faktörü hakkın kaynaklarıdır. (Erbakan, 2013: III, 25)

Erbakan’ın peygamberlerin hak anlayışı olarak tanımladığı anlayışın, Makâsîd bağlamında zarûriyyât bahsindeki “korunması gereken beş özellik” ile aynı olduğu görülmektedir. Aklın, malın, canın, soyun ve dinin korunması olarak sayılan zarûrî haklar, O’nun dünyasında da yer almaktadır. Hacıyyât kapsamında yer alan sözleşmeleri de zarûriyyâta eklediği görülmektedir. Emek ve Adalet, Erbakan tarafından zarûriyyât kapsamında sayılmıştır. Erbakan’ın sürekli vurguladığı “Önce Ahlak ve Maneviyat” ilkesi ise tahsiniyyât kabilinden olup zarûriyyât kapsamında zikredilmemiştir. Buradan yola çıkarak Erbakan’ın zarûriyyâtı anlatırken toplum hayatının olmazsa olmazlarını esas almaya çalıştığını söyleyebiliriz.

Bazı âlimler tarafından zarûriyyâtın beş temel esasla yani aklın, malın, canın, soyun ve dinin korunmasıyla sınırlı olduğu ifade edilmiştir. Ancak mutlaka gözetilmesi gereken bu esaslara başka esaslar ekleyen âlimler de bulunmaktadır (Boynukalın, 2003: XXVII, 425). Bu esaslara İbn Rüşd (ö. 595/1198) *Adalet*’i (İbn Rüşd, 1982: II, 475-476), Şah Veliyyullah ed-Dihlevî (ö. 1176/1762) ise *Sosyal Düzenin ve Güvenliğin Sağlanması* prensibini eklemektedir (Dihlevî, 2005: I, 93).

Söz konusu âlimlerin yaşadıkları çağın gereklerini ya da buldukları dönemde sık olarak rastlanan aksaklıkları göz önünde bulundurarak bu esasları arttırdıkları söylenebilir. Erbakan’ın yaşadığı dönemde, insanların dilediği sözleşmeleri yapmasına müsaade edilmediği gibi müdahale edildiği (örneğin faizsiz bankacılık, dayanışma kooperatiflerinin ya da yardımlaşma sandıklarının engellenmesi, para yerine geçecek evrak tanziminin yasaklanması), emeğin karşılığının hak ettiği değeri görmediği (örneğin asgari ücret ve bütçeler, dış borçlar) ve adil paylaşım tesis edilmediği (örneğin faizin yerleşmesi, yatırımların dağılımı ve harcamalar) hususlarına yaptığı vurgular, yazıları ve konuşmaları içerisinde sıklıkla görülmektedir. Aslında İslam Fıkhı’nda zarûriyyât içerisinde ayrı bir başlık altında ele alınmasa da adalet, emek ve mukavele hak sahibi kılan hususlardandır. Bunlar dışında da –örneğin miras hukuku gibi- hak sağlayan hususlar vardır. Ancak Erbakan’ın daha çok insanlığın genelinin hayatını yaşanmaz hale getiren noktalara vurgu yaptığı anlaşılmaktadır. Zaten zarûriyyat, aksadığında tüm toplumsal yaşamın bozulacağı hususları içermektedir.

Erbakan’ın adalet, emek ve mukaveleyi zarûriyyât içerisinde dâhil etmesi, yaşadığı sırada insanların hayatını yaşanmaz hale getiren zulümleri/mefâsîd ortadan kaldırmak, sırf insan oldukları

¹ Erbakan’ın işaret ettiği Necm 53/39 ayetinin metni وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى şeklindedir.

için sahip oldukları halde ellerinden alınan haklarını müdafaa etmek, insanların huzur içerisinde yaşamasını temin etmek anlayışından kaynaklanmış olabilir. Zaten İslam âlimlerinin de üzerinde durdukları en önemli husus, fıkıhçıların ve devlet adamının yaşadığı çağın sorunlarını doğru teşhis etmesi ve çözmek için gayret göstermesidir.

Makâsîd konusunda öne çıkan yakın dönem fıkıhçılarından Şah Veliyyullah'a göre çağımızda memleketlerin yıkılmasının önde gelen iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi sözde bilim adamı, şair, zâhid, gâzi vb. olduğunu iddia ederek toplum için yararlı bir iş yapmadığı halde hazineden hakkı olduğu iddiasıyla hak etmeden ve hile yoluyla devlet bütçesinden nemalananlara göz yumulması. İkincisi çiftçi, esnaf, tüccar gibi meslek sahiplerinden alınan ağır vergilerdir. Bunların toplum düzeni açısından mutlaka tanzimi gereklidir (Dihlevî, 2005: I, 93). İşaret edilen bu iki problem Erbakan tarafından da ele alınmıştır. Erbakan'a göre Adil Düzen'de vergi, kârdan değil sadece üretimden alınacaktır ve tek vergi prensibi uygulanacaktır. Çeşit çeşit vergiler alınmayacaktır. İltimas ve emeksiz kazanç engellenecektir. Haksız vergiler ve faizlerin ekonomiye maliyetini bir ekmek örneği ile anlatan Erbakan'a göre ekmeğin sadece üçte birlik bir kısmı maliyete giderken kalan kısım haksız vergi ve faizlere ödenmektedir. "Her türlü devlet hizmeti emanet olarak kabul edilmeli ve emanetin ehline verilmesi sağlanmalıdır. Bu bakımdan devlet personelinin seçiminde bilgi, kabiliyet ve tecrübe kadar ahlak ve karaktere de önem verilmelidir." (Erbakan, 2013: I, 60; 2016: 179) Görüldüğü gibi Erbakan'ın yaşadığı asır aklın, malın, canın, soyun ve dinin korunması esaslarına adalet, emek ve mukavelenin hak sahibi kılacağı kuralını eklemeyi gerekli kılmaktadır.

Erbakan'ın zarûriyyâtı esas almak suretiyle önerdiği ve bir kısmını uyguladığı modellerin detaylarını, Adil Ekonomik Düzen eserinden mütalaa etmek mümkündür. Örneğin; Fakir Fukara Fonu olarak bilinen Fak-Fuk-Fon, Erbakan tarafından insanca yaşayabilme hakkı çerçevesinde muhtaçlar için hazineden ayrılan ödeneklere verilen isimdir. Zira Erbakan'a göre her birey, insanca yaşama hakkına sahiptir. Bu durum, Erbakan'ın kamu personeli maaşlarına bakış açısı için de geçerlidir. Ancak biz çalışmamızın mahiyetini sınırlandırmak için detaylı örneklerle girmeyi uygun görmüyoruz.

Erbakan'ın temel Fıkıh esaslarından yola çıkarak zamanı okuduğu, sorunları yerel ve küresel ölçekte tespit ettiği, tespit ettiği sorunları da çözmek için gayret gösterdiği anlaşılmaktadır.

(ii) Yanlış (Batıl) Hak Anlayışı

Erbakan'ın *Firavunların Hak Anlayışı*, *Bâtıl Hak Anlayışı* ve *Yanlış Hak Anlayışı* olarak tanımladığı hak anlayışına göre haklı olmanın dört kaynağı bulunmaktadır. Bunlar Erbakan tarafından çeşitli yer ve zamanlarda şu şekilde açıklanmıştır (Erbakan, 2016b: 26; 2016c: 32):

1. **Kuvvet:** "Firavunî düşünce, kuvveti hak sebebi sayar." "Benim kuvvetim var; istediğimi yaparım anlayışıdır. Örneğin George W. Bush "benim kuvvetim var. Tekelci mihrakların menfaati için her şeyi yaparım" anlayışına sahip olduğu için Irak'ı işgal edip milyonlarca insanın ölümüne, ülkenin tahribine zemin hazırlamıştır." "Kuvvet, hakkın emrinde olduğu müddetçe bir değer, izzet ve şeref taşır. Hakkın karşısına geçtiği zaman zulüm olur. Bundan dolayı kuvvet, hak sebebi olamaz." "Temel noktamız, hak ve adalettir. Bize göre haklı olan zayıf da olsa kuvvetli, haksız olan kuvvetli de olsa zayıftır. Her ne şekilde olursa olsun hiçbir kişi, zümre veya zihniyetin kendisi gibi düşünmeyen kimselere tahakküm etmesine müsaade edilemez."(Erbakan, 2013: I, 55-59)(Erbakan, 2016: 179)

2. **Çoğunluk:** "Çoğunluğu hak sebebi sayanlar "Ben çoğunluğum. Ben seni ezerim" anlayışına sahiptirler. Böyleleri parmak kaldırıp indirmekle hak ihdas edeceklerine inanırlar." "İstediğin kadar parmak kaldır! Gerçek hakkı değiştiremezsin!" (Erbakan, 2007: 8) "Azınlığın da mutlaka temel insan hakları vardır. Bu hakları da çoğunluktan dolayı

çiğneyemezsin. Çoğunluk hak sebebi olamaz.”

3. **İmtiyaz:** “Ben beyazım; sen siyahsın! Ben arabaya bineceğim; sen beni iteceksin! Ben Romalıyım; Sen köylüsün!/taşralısın! Seni ben yöneteceğim!” “Ben hükmedeceğim, sen köle olacaksın! anlayışı, kendini diğer insanlardan farklı görme ve imtiyazlı sayma anlayışını yansıtmaktadır. Firavunların inanışları da böyleydi.” “Kendisinde imtiyaz görmek Firavunî bir düşüncedir. İnsanlar eşittir. İmtiyaz hak sebebi olamaz.” “Cenab-ı Hakk insanları kadın-erkek, siyah-beyaz diye ayırmıyor. Kimin Allah’tan korkusu en fazla ise insanların içerisinde en efdali odur diyor.” (Erbakan, 2013: I, 56) “Amerika’da beyazlar, siyahlara “hadi siz bizim kölemiz olacaksınız” diyorlar. Neden?! Zihniyetlerinin kökleri firavunlara gidiyor da ondan!” (Erbakan, 2013: V, 335)

4. **Menfaat ve Şahsi Çıkarlar** (Erbakan, 2013: III, 25): “Benim menfaatim var. Irak’a petrol olduğu için girerim. Menfaatimden dolayı her türlü müdahaleyi yaparım. Bu ancak kaos ve zulüm doğurur. Menfaat hak sebebi olamaz.” Buna karşılık benim de Teksas petrolerinde hakkım var deyip ben de oraya mı saldırırım?!”

Erbakan’a göre “bu dört sebebin hiçbirisi hak sebebi olamaz. Ama *bâtıl hak anlayışına* sahip olanlar böyle yetişmişlerdir. Bunun hak olduğuna inanıyor ve bu inanışından dolayı terbiye edilmemiş aygır gibi etrafa tekme atıyorlar. Yeryüzünde huzur namına bir şey bırakmıyorlar. Dünyada fesâd çıkarıyorlar.” (Erbakan, 2016c: 32) “Balıklar, gökyüzünü, yıldızları ve güneşi bilmezler. Çünkü suyun içindedirler. İşte yanlış medeniyetler içerisinde yetişen insanlar da hakiki hak anlayışını bilmedikleri için kendilerinin hak zannettikleri şeyi, gerçekten hak olarak görüyorlar. Bunların insanlığın saadeti için eğitilmesi şart!”

Erbakan’ın hak anlayışı sadece ahlak ya da erdem ile ilgili bir meziyet değil devlet düzeninde karşılığı olması gereken bir niteliktir. Bu yönüyle soyut olan devlet, Erbakan’a göre tıpkı bir insan gibi meziyetlerle donatılmıştır. Erbakan’a göre “devlet vatandaşlarına karşı adil, koruyucu ve yol gösterici olmalıdır. Ne bireylerin büyük sermaye sahipleri olarak işçiyi, esnafı, dar gelirliyi topyekûn toplumu ezmesine müsaade edilmeli, ne de fertlerin haklarını tehdit eden, onları topluma feda eden materyalist görüşlere itibar edilmelidir. Hak kutsaldır ve mutlaka sahibine verilmelidir. Hak konusunda hiçbir renk, dil, din, ırk ve sınıf farkı gözetilemez. Harp sırasında bile çiğnediği ekinin bedelini, sahibini bularak ödeyen bir milletin torunları olarak, hakka riayetini milletimizi, nasıl insanlığın efendisi yaptığının şuuru içerisinde hareket etmeliyiz.” (Erbakan, 2016: 179)

Erbakan’a göre yeryüzündeki *firavunî anlayışın* engellenmesi gerekmektedir. O’na göre “Kuvveti hak kaynağı sayanlar, sözden anlamazlar. Onların zulümlerini engelleyecek bir yaptırım gücüne sahip olmanız lazım! Gereklî müeyyidenin tesisi için siyasi irade, ekonomik kalkınma, bağımsızlık iradesi ve teknolojik üstünlük elde edilmesi de bir mecburiyettir. İşte o zaman bu yaptırımların tesiri olur.”(Erbakan, 2016: 239)

Erbakan’ın buraya kadar maddelerle sıraladığımız hak anlayışları analizinden anlaşıldığına göre o, peygamberlerin hak anlayışının doğru olduğunu ve huzur sağlayabileceğini kabul etmektedir. Firavun anlayışının ise Batıl hak anlayışı olduğunu, Fesâdın kaynağı olduğunu belirtmektedir. Çalışmamızın başlangıcında peygamberlerin sulhu/ıslâhı tesis etmek ve fesâdı ortadan kaldırmak için gönderildiğini tesbit etmiştik. Erbakan’a göre Milli Görüş’ün prensiplerinden biri de yeryüzünde ifsadın önlenmesi ve Türkiye’nin ve bütün insanlığın saadeti için çalışmaktır (Erbakan, 2013: V, 386). İslam düşüncesinin benimsemiş olduğu anlaşılabilir Erbakan’ın dünyasında, ıslâh ve fesâd kavramlarının dini anlamıyla tanımlanan kavramlar olarak yer aldığını söyleyebiliriz. Aynı şekilde Bâtılın karşılığı olarak kullandığı doğru kelimesi ise İslam kaynaklarındaki Hakk anlamındadır. Bundan dolayı Erbakan’a göre “Hakk gelince batıl zail olur.” (Erbakan, 2013: V, 336)

Erbakan'a göre "dünyada yapılmış olan mücadelenin temeli, hakk-batıl mücadelesidir. Hak, Âdem'den beri Cenâb-ı Hakk'ın peygamberler vasıtası ile insanlara gösterdiği saadet yoludur. Batıla gelince Firavunların takip etmiş olduğu zulüm yoludur. Bu mücadele devam etmektedir. Günümüzde de hakkı, tarih boyunca bizim milletimizin takip etmiş olduğu medeniyet temsil eder. Buna biz Milli Görüş diyoruz. Batıla gelince batıl da sahipsiz değildir. Bir merkezden yönetilir. Bu merkez Siyonizm merkezidir." (Erbakan, 1996: 17; 2016d: 162) "Batılı toplumların içerisinde Siyonist aşırı uç mihraklar var. Ehl-i Salib aşırı uç mihraklar var. Bu mihraklar, temelinde İslam düşmanı olarak yetiştirilmiş. Bütün dünyayı köle yapacağız diye yetiştirilmiş kimselerden oluşmaktadır. Siz bunlara "Müslüman" dediğiniz zaman "yok edilmesi gereken bir varlık" diye düşünüyorlar." (Erbakan, 2013: V, 331).

Genel olarak Erbakan'ın konuşma ve yazılarına, insan hak ve hürriyetleri ile ilgili giriş yaptığı görülmektedir. Daha sonra Siyonizm'in tarihini anlatmakta ve bunu hak ve batıl mücadelesinin tarihi şeklinde ifade etmektedir. Hak ve batıl mücadelesi tarihini, hak-batıl anlayışı temeli üzerine kurduğu görülmektedir. Dolayısıyla Erbakan'ın genel olarak hem fikri hem de teorik konularda olaylara ve meselelere bakarken "anlayış merkezli bir okuma" yaptığı söylenebilir.

Sonuç

Prof. Dr. Necmettin Erbakan Türkiye siyasi tarihinde Milli Görüş fikriyle tanınan bir devlet adamıdır. Erbakan'ın devlet adamlığı kimliğinde dikkat çeken husus, uyguladığı ahlak, siyaset, devlet, toplum ve iktisat modellerini belirli ilkelere göre şekillendirmesidir. Bu modellerin ve uygulamaların gerçekleşmesindeki ve hedeflenmesindeki ana faktörün Erbakan'ın Hak Anlayışı doktrininde saklı olduğunu söylemek mümkündür.

Erbakan'ın Hak Anlayışı doktrini, onun İslamcılık düşüncesiyle yakından ilişkilidir. Erbakan'ın yetişmiş olduğu Osmanlı-İstanbul ilim ve kültür ortamının bu doktrini benimsemesinde etkili olduğu söylenebilir. Zira Erbakan'ın Fıkıh derslerine katıldığı hocaların genel olarak Hanefî fikhini esas aldıkları tespit edilmiştir. Dolayısıyla İslam Fıkhı'nın temel esaslarından olan Makâsîd teorisini, fikhin kıyas ve ichtihad yöntemlerinden öğrenerek içselleştirdiği söylenebilir.

Makâsîd, dinin hükümlerinin bireylerin faydasını/maslahat temin etmek ve zararlarını/mefsedet engellemek amacıyla ortaya konduğunu ifade eden bir İslam Fıkhı kavramıdır. Zâruriyyât, Hacîyyât ve Tahsîniyyât olmak üzere üç kısımda değerlendirilir. Necmettin Erbakan'ın da siyasi söylemlerinde "İnsan Hak ve Hürriyetleri" bağlamında bu esasları anlattığı görülmektedir. Erbakan'a göre Dünyada Hak ve Batıl anlayışlarının mücadelesi söz konusudur. İnsanlığın sıkıntıları yaşamasının nedeni, Batıl Anlayışla hareket eden kişilerdir. Erbakan'ın hak anlayışları tablosunu şu şekilde çizebiliriz:

Doğru Hak Anlayışı (Peygamberlerin Anlayışı)	Yanlış Hak Anlayışı (Firavun Anlayışı)
I- Doğuştan İnsana Verilen Haklar:	1. Kuvvet
6. Yaşama Hakkı	2. Çokluk
7. Irz-nesep-namusun Korunması Hakkı	3. İmtiyaz
8. Mülkiyet Hakkı	4. Menfaat
9. Aklının Korunması Hakkı	
10. İnanıldığı Gibi Yaşamak Hakkı:	
f. İfade Hürriyeti Hakkı	
g. Öğrenim Hürriyeti	
h. Örgütlenme Hürriyeti	
i. İnanıldığını Yaşama Hakkı	
j. Hukuk seçme hürriyeti/ <i>çoklu hukuk</i>	

Turkish Studies

<i>düzeni</i>	
II- Rıza ile yapılan Anlaşma ve Mukaveleler	
III- Adalet gereği doğan haklar	
IV- Emek	

Erbakan'a göre Hz. Âdem'den itibaren bu hak anlayışlarının mücadelesi söz konusu olmuştur. Peygamberler hak anlayışın gereği olarak insanlığın yararını ve huzurunu temin etmişler, zarara uğramalarını engellemişlerdir. Ancak Firavûnî düşünceleri hak ölçüsü belirleyenler, insanlığı her türlü felakete sürüklemekten çekinmemişlerdir. Musâ ve Firavun simgesine büyük önem veren Erbakan'a göre bugün Firavun anlayışını Siyonizm sürdürmektedir. Bunların çıkardığı fesada karşı tüm insanlığın kurtarılması ve temel hak ve hürriyetlerini elde etmeleri temin edilmelidir.

İslamcı bir kimlik ile tanınan Erbakan'ın hak ve hürriyeti sadece kendi dindaşlarına değil farklı inanç ve düşüncelerden insanlara da sağlamayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle Erbakan'ın söylemlerinde evrensel bir dilin yakalandığı söylenebilir.

Sosyal hareketlerin uzun soluklu olabilmeleri için tüm insanlığı kuşatacak projelerinin olması gerekir. İktidar anlayışını toplumdaki etnik, mezhebi, dini bir zümrenin ya da grubun huzurunu ve refahını merkeze alarak oluşturan hareketlerin yeni bir medeniyet oluşturması mümkün değildir. Bu çerçevede ortaya konacak ilke ve prensiplerdeki tutarlılık, toplumda bir karşılık bulabilir.

Milli Görüş Hareketi, herkesin doğuştan gelen haklarının ırk, mezhep ve din ayrımı yapılmadan teminat altına alınması gerektiği kanaatinde. Hareket, ülke yönetiminde yapılan düzenlemelerde bu hakları korumayı temel esas ve ön şart kabul eden bir ilkeyi savunmaya devam etmelidir.

Hareket, bir medeniyet algısı itibarıyla kendisinden önceki uygulamalar ve kurumları ıslah etme ve faydalı hale getirme, gerekenleri ise lağvetme tavrını göstermelidir. İslam düşüncesindeki Felsefe, Kelam ve Mantık düzlemi, İslam mimarisinin evreleri buna örnek verilebilir.

Hareket, insan onurunu oluşturan zaruri hakları çiğneyecek yasal düzenlemelerde insan onurunu savunabilmelidir. Daha önce yaşanan olaylarda 163. maddenin kaldırılması, Erbakan'ın Bingöl konuşmasında ana dilin ayrıştırıcı bir unsur olarak görülmesine karşı çıkması, ölüm oruçlarında sosyalist gençlerin yaşama hakkını savunması, haksız vergileri zulüm kavramıyla ifade etmesi, Kuzey Irak'ta tutulan askerlerin ülkemize getirilmesi hususunda gösterilen gayret; Milli Görüş'ün tarih içerisinde insan onurunu savunduğu uygulamaların örneklerindedir.

KAYNAKÇA

- Asiltürk, O. (2016), *Hakka Sahip Çıkmak*, Ankara: Mgv Yayınları.
- Boynukalın, E. (2003), "Makâsîdü'ş-şerîa", İstanbul: DİA.
- Dihlevî, Ş. (2005), *Huccetullâhi'l-Bâliğa*, tahk. Seyyid Sâbık, Beyrut: Dâru'l-Cîl.
- Erbakan, N. (1996), *Gizli Dünya Devleti*, İstanbul: Milsan.
- Erbakan, N. (2007), *Akp'nin Dış Politika Faciası; Milli Görüş Yeniden Büyük Türkiye ve Yeni Bir Dünya'yı Nasıl Kuracak?*, Ankara: Esam.
- Erbakan, N. (2013), *Külliyât*, Ankara: Mgv Yayınları.
- Erbakan, N. (2016), *Davam*, Ankara: Mgv Yayınları.

- Erbakan, N. (2016b), *Milli Görüş İktidarı: Niçin ve Nasıl?*, Ankara: Mgv Yayınları.
- Erbakan, N. (2016c), *Yeni Bir Dünya ve Adil Düzen*, Ankara: Mgv Yayınları.
- Erbakan, N. (2016d), *Arkasındakilerle ve Türkiye'nin Kayıplarıyla Darbe*, Ankara: Mgv Yayınları.
- Gazzalî, Ebu Hamid. (1322), *el-Mustasfâ fi İlmi'l-Usûl*, Bolak: el-Matbaatu'l-Emîriyye.
- İbn Âşûr, T. (2001), *Makâsîdü's-Şerîati'l-İslâmiyye*, tahk. Muhammed et-Tâhir el-Mîsâvî, Ürdün: Dâru'n-Nefâis.
- İbn Rüşd, E. (1982), *Bidâyetü'l-Müctehîd*, Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- İzz b. Abdüsselam, (ts), *Kavâidü'l-Ahkâm*, Dımaşk: Dâru'l-Kalem.
- Savaş, V. (1997), *Refah Partisi İddianamesi ve mütalaası*, İstanbul: Fast Yayıncılık.
- Şatıbî, Ebû İshak. (1999), *Muvâfakât*, çev. Mehmet Erdoğan, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Zerkâ, M. (1989), *Şerhu'l-Kavâidi'l-Fıkhiyye*, Dımaşk: Dâru'l-Kalem.
- Zuhaylî, V. (2009), *MevsûatuKadâyâİslâmiyye Muasıra*, Dımaşk: Dâru'l-Mektebî.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Bekiroğlu, H. (2017). “Makâsîd ve Maslahat Merkezli Bir Okuma: Necmettin Erbakan Örneği / A Reading Based On Purposes: Example of Necmettin Erbakan”, *TURKISH STUDIES - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Millî Görüş Özel Sayısı) Volume 12/8, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11646>, p. 29-50.